

5. Вибухи під Вінницею. Що відомо про 48-й арсенал у Калинівці (хроніка подій) [Електронний ресурс] / Главком. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/news/vibuhi-pid-vinniceyu-shcho-vidomo-pro-48-y-arsenal-onovlyujetsya-439853.html> (30.09.2017). – Назва з екрану.

6. На Вінниччині повністю припились вибухи на військових складах – ДСНС [Електронний ресурс] / Прямий. – Режим доступу: <https://prm.ua/na-vinnichchini-povnistyu-pripilis-vibuhi-na-viyskovih-skladah-dsns/> (03.10.2017). – Назва з екрану.

References

1. Vopros bezopasnosti ostajutsja ključevym usloviev dlja implementacii Minskih soglasenij. – ТКН [Elektronnyi resurs] / LB.ua. – Rezhym dostupu: https://lb.ua/news/2017/10/27/380446_vopros-bezopasnosti-ostajutsya.html (27.10.2017). – Nazva z ekranu.

2. U Minsku pochalosia zasidannia kontaktnoi hrupy – hovorytymut pro KP «Zolote» [Elektronnyi resurs] / Ukrinform. – Rezhym dostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2332802-u-minsku-pocalosa-zasidanna-kontaktnoi-grupi-govoritymut-pro-kp-zolote.html> (01.11.2017). – Nazva z ekranu.

3. Derzhborh v serpni dosiahnuv \$76,6 mlrd. [Elektronnyi resurs] / Ukraini novyny. – Rezhym dostupu: <https://ukranews.com/ua/news/521862-derzhborg-v-serpni-dosyagnuv-766-mlrd> (02.10.2017). – Nazva z ekranu.

4. Vystup Prezydenta Ukrainy na 14-y Shchorichnij zustrichi Yaltynskoi Yevropeiskoi Stratehii (YES): «Chy tse novyi svit? I shcho vin oznachaie dlia Ukrainy?» [Elektronnyi resurs] / Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-14-j-shorichnij-zustrichi-yalt-43298> (15.09.2017). – Nazva z ekranu.

5. Vybukhy pid Vinnytseiu. Shcho vidomo pro 48-y arsenal u Kalynivtsi (khronika podii) [Elektronnyi resurs] / Hlavkom. – Rezhym dostupu: <https://glavcom.ua/news/vibuhi-pid-vinniceyu-shcho-vidomo-pro-48-y-arsenal-onovlyujetsya-439853.html> (30.09.2017). – Nazva z ekranu.

6. Na Vinnychchini povnistiu pryypyls vybukhy na viiskovykh skladakh – DSNs [Elektronnyi resurs] / Priamiy. – Rezhym dostupu: <https://prm.ua/na-vinnichchini-povnistyu-pripilis-vibuhi-na-viyskovih-skladah-dsns/> (03.10.2017). – Nazva z ekranu.

Vonsovych O. S., PhD in Political Science, associate professor of international relations department of Private Joint Stock Company «Higher educational institution «University of Central Europe» (Ukraine, Kyiv), sefinrof@ipnet.ua

Integration of Ukraine into the European security system: is it possible not?

The purpose of this article is to study the possibility of Ukraine's integration into the European security system. During writing, the author used the following methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction. The main obtained conclusions are as follows: none of the existing domestic problems to date has not been resolved even partially, and therefore Ukraine does not have the ability to fully integrate into the European security system; not being able to fully ensure its sovereignty and territorial integrity, having an unsettled conflict situation in its territory, a crisis situation in the political, economic and social spheres, as well as a number of other problems and obstacles, such country can not be considered even as a candidate for joining the system European security, not to mention membership in the European Union; only the transition from «words» to «business», only work in the format of «statement + full-fledged practical implementation = the end result», only ensuring the interests of the people to the full, will enable to create conditions in which not only the positive image of Ukraine in Europe and the world can be renewed, but also significantly strengthen their national security through full integration into the European security system.

Keywords: European security system, Ukraine, European Union, integration, problems, barriers.

* * *

УДК 32.01(477)–05+94(477)–05

Гоцуляк В. М.,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), gotsylak@ukr.net

ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Сучасна політична нація постає як самостійний суб'єкт політики не в останню чергу завдяки самоорганізаційним процесам, що відбуваються у тій чи іншій спільноті. Більше того, самоорганізація політичної нації може сприяти реалізації соціально-інтеграційних процесів у суспільстві, прискорювати рух до утвердження різних форм політичної, соціальної й культурної єдності, соціальної солідарності та консолідації у неоднозначні, кризові моменти історії. Нагальними й ефективними механізмами самоорганізації постають в періоди політичної конфронтації та соціальної нестабільності, в час, коли відсутнє порозуміння між основними учасниками суспільно-політичних процесів. Здатність політичного класу самоорганізуватися свідчить про перспективу розвитку соціуму в цілому. Наслідком цих процесів стає розвиток держави і водночас повага до особистості, узгодження інтересів, гармонізація стосунків між людьми.

Ключові слова: самоорганізація, нація, соціальна солідарність, соціально-інтеграційні процеси, еліта, національна еліта, антилітаризм, інтелекція, глобалізація, особистість, національна ідея.

Актуальність ідей, проголошуваних політичною елітою у час боротьби за українську справу обумовлюється тим, що вони виконують своєрідну інтеграційну роль у процесі становлення національної самосвідомості, з одного боку, й самоорганізації політичної нації, з іншого.

Самоорганізація, як відомо, передбачає здатність до саморозвитку, самоудосконалення тієї чи іншої спільноти, ефективність діяльності для реалізації національних цілей, які обрало для себе суспільство, здійснення узгодженої діяльності, спрямованої на концентрацію й інтеграцію зусиль індивідів задля реалізації спільної мети. Це загалом сприяє приросту додаткової енергії, що перевищує суму індивідуальних зусиль її учасників [1; 4].

Механізми самоорганізації постають досить нагальними й ефективними в періоди політичної конфронтації та соціальної нестабільності, в час, коли відсутнє як порозуміння між основними учасниками суспільно-політичних процесів, так і єдине, загальноприйняте бачення загальної перспективи розвитку. Такі риси, власне, притаманні сучасній українській ситуації.

З погляду суті самоорганізаційних процесів нові форми саморозвитку української політичної нації виступають результатом ускладнення політичних процесів в країні, перетворення політичної спільноти в активного учасника різних суспільних подій, в носія різних форм людської активності. Сучасна політична нація постає як самостійний суб'єкт політики не в останню чергу завдяки самоорганізаційним процесам, що відбуваються у тій чи іншій спільноті. Більше того, самоорганізація політичної нації може сприяти реалізації соціально-інтеграційних процесів у суспільстві, прискорювати рух до утвердження різних форм політичної, соціальної й культурної єдності, соціальної солідарності та консолідації у неоднозначні, кризові моменти історії. Одним із таких складних періодів української історії був час національно-визвольних змагань 1917–1921 років.

Слід зазначити, що здатність політичного класу самоорганізуватися свідчить про перспективу розвитку українського соціуму в цілому. Наслідком цих процесів стає розвиток держави і водночас повага до особистості, узгодження інтересів, гармонізація стосунків між людьми.

Суттєвим фактором і елементом соціальної й політичної самоорганізації в будь-якому суспільстві виступає еліта. Саме вона в першу чергу здатна формулювати цілі соціального, політичного й національного розвитку, а також докладати зусиль для їх ефективної реалізації. В такий спосіб забезпечується функціонування соціального організму.

Еліта, як відомо, завжди відігравала значну роль у різного роду трансформаціях українського соціуму, визначала спрямованість і характер його розвитку. Еліта – це невід’ємна частина суспільства, умова його політичної та економічної незалежності. Це люди, близькі за походженням, що інтенсивно взаємодіють та мають спільні цінності, прихильності та цілі, групову свідомість та спільні устремління. Крім того, елітою стають освічені, культурні особистості, що виділяються з маси, протиставляють себе їй, досягають успіху у різних видах діяльності, і таким чином сприяють ефективній самоорганізації соціуму [2, с. 140].

Необхідно наголосити, що еліті притаманні високі особистісні та індивідуальні якості. При цьому еліта керується (і завжди мусить це робити) не стільки емоційністю, скільки свідомими інтересами. Тому розвинене почуття соціальної відповідальності та національної свідомості обов’язково супроводжує становлення і активну діяльність еліти в тих чи інших умовах і обставинах. Як правило, еліта акумулює енергію народу в русі до його незалежності. Збереження еліти, яка виступає носієм політичної свідомості та кваліфікованої елітарної культури, сприяє ефективній національній самореалізації, спроможності спільноти дати адекватну відповідь на виклик історичних обставин, а отже, виживанню народу як цілісності.

Українська еліта продукує елітарну свідомість, яка не обов’язково сприймається і засвоюється масами. Під елітарною свідомістю розуміється, передусім, певна інтерпретація суб’єкта культурної та соціальної діяльності, що виражається в певній установці на провідну роль в історичному розвитку «обраних», тобто нечисленних груп людей, які свідомо виділяють і протиставляють себе «масі». Проте українська еліта спрямовувала свої зусилля на задоволення потреб і одвічних прагнень народних мас. Хоча в багатьох випадках бажаного узгодження дій та інтересів в українській історії початку ХХ ст. не спостерігалось.

Однією з найсуттєвіших ознак діяльності української еліти в ХХ ст. стало прагнення до самостійності й незалежності України. Як показала історія, незалежність глибоко позитивно впливає на розвиток національної еліти, сприяє набуттю нею національних форм та змісту. Крім того, саме перед політичною елітою і національно свідомими людьми стояло і стоїть до нині завдання вирішення основних загальнонаціональних проблем та створення стабільної національної держави. Слід враховувати також те, що еліта допомагає (або активно стимулює) оновленню тих інституцій, що є державницькими по суті.

Виходячи із специфіки сучасних українських реалій, можна стверджувати, що еліта була і залишається невід’ємною частиною українського суспільства, а її активність і вияв політичних позицій виступають умовою політичної й економічної незалежності держави, здійснення процесів самоорганізації українського соціуму.

Життя і діяльність видатних провідників української нації, невтомних борців за її незалежність, дають підстави стверджувати, що завжди актуальною є потреба виховування відповідальної еліти, яка приймає зважені й раціональні рішення, захищає українську державність, керується свідомими національними інтересами. Приклади з трагічної української історії роблять очевидним те, що це повинна бути еліта з розвиненим почуттям соціальної відповідальності і з високим рівнем національної свідомості. Перед нею мусить стояти висока мета – перетворення маси, населення на народ з усвідомленням своєї ідентичності та високим рівнем розвитку національної свідомості.

На думку багатьох дослідників української історії та українського життя, еліта виступає важливим чинником зв’язку народу з його майбутнім і є основним трансформативним чинником суспільства [2, с. 141]. Це було помітно в часи Київської Русі, в період культурно-національного відродження XVI–XVII ст., в час, коли українське суспільство переживало період Руїни, а також в XIX–XX ст., коли Україна здійснювала кроки до утвердження своєї незалежності та національної держави [3, с. 203].

За наявності національної еліти, її відчутного впливу на основну масу населення у певних історичних обставинах суспільство спроможне трансформуватися під впливом передових ідей й рухатися до здійснення соціально – культурної й національної єдності. У кризові історичні епохи народ запозичує від духовної, інтелектуальної, політичної еліти нові форми поведінки та способи вирішення соціальних проблем, а в епохи стабільності активно співпрацює з нею. Крім того, на еліту покладається функція підтримки стосунків і зв’язків співробітництва з іншими елітами, що запобігає усуненню конфліктів, ідеологічному протистоянню. На думку українських дослідників, войовничий антиелітаризм, який пропагувався у певні часи, сприяє не в останню чергу деградації народів. При цьому еліта не повинна розглядати масу лише як ресурс для свого існування, функціонування і розквіту. За таких умов еліта перетворюється на панівну, а це зрештою веде до дестабілізації політичної та культурної ситуації в суспільстві, а то й до суспільної кризи.

В історії України національні еліти змінювались, але роль її в утвердженні національної єдності, розвитку національної спільноти ніколи не применшувалася. Варто звернути увагу на те, що суттєву роль у розвитку української спільноти в різні часи відігравала аристократична еліта – представники князівських родів, великі українські магнати з яскраво вираженою національною свідомістю. Проте з XVI–XVII ст. ця еліта полонізувалась, згодом русифікувалась. Не завжди в національних інтересах діяла і військова еліта. Наприкінці XIX – на початку ХХ ст. в Україні формується національно-свідома еліта з числа інтелігенції, представників української церкви і свідомих

людей. Саме ця еліта стояла біля витоків української самостійності та державності.

На чолі передової національно свідомої частини українства національна еліта прагнула (і значною мірою їй вдалося) перетворити народ з пасивної спільноти на активну, здатну до політичного утвердження, спроможну відстоювати національні інтереси й цінності. Таким чином, вирішувалось одвічно значуще й важливе для нації завдання – підняти етнічну спільноту до рівня політично свідомого національного існування. Така мета реалізовувалась на ґрунті всіх національних, патріотичних сил, відстоювання громадянських прав, пошуків способу вираження національних інтересів, а також основних ідеологічних установок, що визначають перспективу розвитку нації та держави.

Інтелекція як соціальна сила стала суттєвим чинником процесів політичної самоорганізації українського суспільства в період творення національної держави 1917–1921 років. Українська інтелекція являла собою силу, яка породжувала нові ідеї і виступала джерелом не тільки інтелектуальної, культурницької, але й політичної активності. Особливістю української інтелекції стало те, що вона з ідеологічних переконань присвятила себе національній справі, покращанню культурного, соціального, політичного становища українського народу. Українська інтелекція в XIX – на початку XX ст., як і російська, сприймала життя з точки зору певних ідей та ідеологій, а не конкретних суспільних справ, як це було поширено на Заході. Ідеологія української та російської інтелекції домагалася виражати інтереси усіх верств народу [2, с. 146]. Особливо вагомою діяльністю інтелекції стала для українського суспільства, яке «втрапило» свою аристократичну еліту у результаті асиміляції чи то польською, чи то великоросійською імперською культурою. Українська інтелекція пройшла доволі неоднозначний й складний шлях розвитку від груп і спільнот вчених–інтелектуалів, що займалися збиранням старовини, історичних документів, фольклору до перетворення її в носія національно орієнтованих вимог, національної ідентичності. Саме українська інтелекція стала головною силою національного відродження. Значною мірою її активність та політична діяльність призвели до встановлення української державності 1917–1921 рр.

Особиста енергія й високі моральні, духовні якості особистості виступають у цьому контексті тим моментом, що консолідує будь–яке людське об'єднання, концентрує зусилля національно свідомих людей навколо досягнення високих цілей. Саме енергія й сила духу української інтелекції стали суттєвим фактором самоорганізації української спільноти в умовах становлення української держави.

Перед сучасним українським суспільством як одна з найнагальніших постає проблема, яку добре усвідомлювали представники національної політичної еліти на початку XX століття – потреба єднання, єднання національного і політичного. Єднання всіх патріотичних сил навколо найбільш значущої ідеї – ідеї України. Особливістю сучасного політичного життя є роз'єднаність політичних сил, які начебто мають спільну мету, цінності, орієнтуються на загально визначені політичні ідеали. Одним із найприкріших наслідків

цього стає маніпулювання свідомістю людей, штучне інспірування тих політичних процесів, що ведуть до протиставлення різних частин України, до реалізації різного роду мегаполітпроектів, метою яких є захоплення і закріплення за певними силами політичної влади. Це безпосереднім чином стосується політики, спрямованої на запровадження системи двопартійності в Україні. Результатом цього буде розподіл влади між двома командами політичних гравців і здійснення політики, вигідної найбільшим олігархічним угрупованням. Слід зазначити, що в суспільствах, де «працює» зріле громадянське суспільство, де сформований середній клас і функціонують ідеологічні політичні партії, така ситуація взагалі виключається. Проте в нинішніх українських реаліях спроба штучного запровадження двопартійності виглядає вже навіть не проблемою, а трагедією. Про це свідчать ті процеси, які переживає наш соціум і політикум, та й виклики часу, на які потрібно давати відповідь українському суспільству.

Насамперед, українська спільнота мусить пройти (і завершити) етап національно–демократичного відродження, який давно вже пройдений країнами Західної і Центральної Європи. Без національної свідомості, національної пам'яті, національної гідності, і, звісно, національної ідентичності неможливий поступальний рух української нації. Інакше населення країни назавжди залишиться лише населенням, що проживає на певній території, і не більше.

Також першочерговим залишається завдання виховання тієї політичної сили, яка виступає ефективним «менеджером» у процесі національно–демократичного відродження.

Актуальним також є запит сучасного суспільства на ту соціальну силу, яка є гарантом ефективності соціальних і політичних перетворень, незворотності демократичних змін в Україні. Йдеться про середній клас, ту чисельну соціальну групу, що складається із самодостатніх людей – правників, лікарів, вчителів, науковців, дрібних та середніх підприємців. Саме вони є виразниками наших національних інтересів. Процес становлення і зміцнення середнього класу в Україні сповільнений, а, можливо, і штучно стримуваний. Загальновідомо, що значна частина освітан чи медиків перебуває на межі бідності. Тому еволюціонування українського середнього класу сьогодні без перебільшення можна назвати національною потребою.

Такою ж національною потребою є наявність політичної сили, що очолить процес національно–демократичного розвитку. Однак варто визнати, що на сьогоднішній день справжніх партій, базованих на ідеологічних основах немає. Партії в Україні, на жаль, творилися під окрему особу чи під ситуацію. Це дуже нетривкі й неприродні конфігурації. З–поміж багатьох політичних сил, зареєстрованих українським Міністром, на сьогодні більшість не бере участі у виборчих компаніях, внаслідок чого вони стали атавізмами минулого. Об'єднання всіх національно–патріотичних сил в єдину партію, що втілює не лише національну перспективу і сповідує захист національних інтересів, а й має виразну історичну ретроспективу сьогодні залишається надзвичайно актуальною потребою. Ідея національної єдності й соборності, національно–демократичного розвитку, яку сповідували

представники національної політичної еліти початку ХХ століття, не втрачає своєї значущості і в сучасних українських політичних реаліях.

Не слід випускати з поля зору й того, що Україна є суб'єктом глобалізованого світу. Глобалізацію можна характеризувати як процес світової взаємодії, як становлення взаємопов'язаного світу, в якому люди і народи не відділені непрохідними кордонами. Водночас глобалізація супроводжується прагненням по-новому структурувати світ, вона торкається основ національного буття, способів розвитку національної культури та історії. В умовах глобалізації особистість та її життя часто нівелюються на фоні тотального панування детермінант економічного і політичного порядку, інститутів влади і бюрократії. Досить помітною в сучасному світі стає також прогресуюча втрата персональної і національної ідентичності. Давати адекватні відповіді на виклики глобалізованого світу можна лише при одній умові – бути єдиними заради себе і заради України.

Утвердження і зміцнення української нації є важким процесом, що супроводжується великими труднощами. Україна досить тривалий час мала яскраво виражений феномен бездержавної нації, на відміну від багатьох європейських народів, серед багатьох симптомів якого – перервність в часопросторі національної еліти та її невміння знаходити національний консенсус. Саме ця обставина зумовлює те, що особливу роль у націєтворенні, національно-демократичних процесах виконують сили та особистості, які усвідомлюють свою історичну місію і відповідальність. Так було в часи національно-визвольних змагань 1917–1921 років, так спостерігається і зараз.

Тому від національної демократії та позиціонування основних демократичних політичних сил залежить дуже багато того, що становить національний інтерес. Це, передусім, національно-демократичне відродження, потужний середній клас, незворотність європейського вибору України, ефективний міжнародний менеджмент. А найбільш ефективним моментом вкрай позитивного сценарію для України може стати об'єднання національно-демократичних сил.

Будь-яке сповільнення процесу національної консолідації призводить до руйнування цілісності політичного, культурного та національного простору України. І повністю неприйнятним є також об'єднання заради великих грошей і великих амбіцій, оскільки це також загрожуватиме великим руйнуванням. Історія Народного Руху України – патріотичної сили, яка стояла біля витоків і на чолі національно-демократичних процесів, свідчить про реальну можливість такого руйнування. Розкол єдиної політичної сили на дві призвів до того, що сьогодні рейтинги цих двох шанованих, але розділених політичних сил дуже низькі, і ніде, в жодній області України не вдається подолати тривідсотковий бар'єр. А відповідь очевидна – це результат розколу, відсутність єдності.

Для того щоб і надалі не зашкодити українській справі, українські партії національно-демократичного спрямування мусять усвідомити необхідність єднання в одну партію. Сьогодні національно-демократичні сили стоять перед вибором: або нічого не робити і скотитися у рейтингу довіри виборців до нуля, або ж об'єднавшись, відновити довіру громадян України. Цей рішучий крок національної демократії є дуже вчасним і доречним. Він означає готовність до рішучих дій української спільноти

до захисту національних інтересів. Результатом цього буде реалізація євроатлантичних прагнень України, рівноправний розвиток України у клубі європейських народів.

Таким чином, непростий історичний шлях українського народу, державний поступ української нації свідчить про необхідність єднання. І порозуміння. І надзвичайно позитивними аргументами на користь становлення єдиної національно-демократичної партії в Україні може бути фактор нашої історії. У січні 1919 р., коли трагічну долю української держави вже можна було передбачити, відбулося єднання УНР і ЗУНР – відомий Акт Злуки. Тогочасна політична еліта не брала до уваги прорахунки кожного чи кожної політичної сили. Вони єдналися, тому що без цього не було б України. Неможливо поєднати зусилля українців, національно свідомих людей в їх рухові до сильної української держави без єдиної і сильної української демократії. Лише національна єдність може дати прийнятний для української нації результат.

Слід пам'ятати ще один фактор – особистісний. Особистість виступає важливим чинником політичної самоорганізації. Також зростає роль особистості у складні і неоднозначні періоди розвитку, часи соціальних і політичних потрясінь. Саме особистість зі своєю енергією, переконаннями, силою волі може компенсувати неготовність основної маси громадян до значних перетворень. Тому на чолі національно-демократичних сил мусить стояти яскрава особистість, що концентрує навколо себе всі передові свідомі сили і очолює рух і рухатися до високої мети.

Закономірним результатом реалізації процесів політичної самоорганізації суспільства мусить бути реалізація в українському політичному просторі української національної ідеї. Національна ідея виростає із самої української дійсності. Відомо, що поняття національної ідеї містить в собі певне розуміння національних завдань і певну стратегію їх досягнення.

Завдяки провідним українським національним силам національна ідея мусить бути модернізована, пристосована до нових умов українського буття в сучасному глобалізованому світі. Модернізована національна ідея – це нова ідея, новий суспільний орієнтир української нації. У цій ідеї мають знайти своє узагальнене вираження корінні проблеми буття української спільноти. Нація у цьому випадку покликана виступати головним суб'єктом державотворчих процесів, процесів політичної самоорганізації, кінцевою метою яких є розвиток українського суспільства і свобода кожного члена української спільноти.

Список використаних джерел

1. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М.: Прогресс, 1986. – 460 с.; Хаген Г. Синергетика: Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах / Г. Хаген. – М.: Мир, 1985. – 419 с.; Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – М.: Наука, 1994. – 229 с.
2. Український соціум / За ред. В. С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – 792 с.
3. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Н. Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
4. Бевзенко Л. Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л. Д. Бевзенко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2002. – 437 с.

5. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас; пер. з нім. А. Онишка. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.

References

1. Prigozhin I., Stengers I. Porjadok iz haosa. Novyj dialog cheloveka s prirodoy / I. Prigozhin, I. Stengers. – M.: Progress, 1986. – 460 s.; Haken G. Sinergetika: lerarhija neustojchivostej v samoorganizujushhijhsja sistemah / G. Haken. – M.: Mir, 1985. – 419 s.; Knjazeva E. N., Kurdjumov S. P. Zakony jevoljucii i samoorganizacii slozhnyh sistem / E. N. Knjazeva, S. P. Kurdjumov. – M.: Nauka, 1994. – 229 s.
2. Ukrai'ns'kyj socium / Za red. V. S. Kryshchenka. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2005. – 792 s.
3. Jakovenko N. Narys istorii' Ukrai'ny z najdavnishyh chasiv do kincja XVIII st. / N. Jakovenko. – K.: Geneza, 1997. – 312 s.
4. Bevzenko L. D. Social'naja samoorganizacija. Sinergeticheskaja paradigma: vozmozhnosti social'nyh interpretacij / L. D. Bevzenko. – K.: In-t sociologii NAN Ukrainy, 2002. – 437 s.
5. Gabermas Ju. Strukturni peretvorennja u sferi vidkrytosti: doslidzhennja kategorii' gromadjans'ke suspil'stvo / Ju. Gabermas; per. z nim. A. Onyshka. – L'viv: Litopys, 2000. – 318 s.

Gotsuliak V. M., candidate of political sciences, Associate Professor, Dpartment of Philosophy and Political Science Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsylak@ukr.net

The significance of national self-organization in the Ukrainian state-building

The modern political nation appears as an independent subject of politics not least because of the self-organizing processes taking place in one or another community. Moreover, the self-organization of a political nation can contribute to the implementation of social and integration processes in society, accelerate the movement towards the adoption of various forms of political, social and cultural unity, social solidarity and consolidation into ambiguous, crisis moments of history. The urgent and effective mechanisms of self-organization arise during periods of political confrontation and social instability, at a time when there is no understanding between the main participants in socio-political processes. The ability of the political class to self-organize indicates the prospect of the development of society as a whole. The consequence of these processes is the development of the state and, at the same time, respect for the individual, harmonization of interests, harmonization of relations between people.

Keywords: self-organization, nation, social solidarity, social integration processes, the elite, national elite antyelitaryzm, intellectuals, globalization, identity, national idea.

* * *

УДК 378.014.5«1985/1991»(477)=161.1

Федорчук О. А.,

кандидат исторических наук, доцент,
докторант кафедры политологии, Национальный
университет «Киево-Могилянская академия»
(Украина, Киев), fedorchukoa@ukr.net

Государственная политика Украины в сфере высшего образования периода перестройки (1985–1991 гг.)

Охарактеризовано состояние развития советского общества в середине 80-х годов в Украине. Показано признание кризисных явлений в сфере высшего образования на государственном уровне, что привело к попыткам его реформирования. Указаны, причины неудач образовательных реформ 80-х годов, признана актуальность тогдашних проблем на современном этапе развития высшей школы Украины. Показаны особенности государственной образовательной политики Украины данного периода, а именно: медленный характер процесса перестройки, стремление к демократизации образования (появление общественного учительского движения), пробуждение национального сознания, деполитизация высшей школы.

Ключевые слова: государственная образовательная политика, высшее образование, перестройка, общественные науки, образовательная реформа 1984 г., СССР, Украина.

(статья друкється мовою оригіналу)

Период перестройки был насыщен событиями в политической, экономической, культурно-образовательной жизни. Одним из направлений модернизации СССР, стали образовательные реформы 80-х годов XX века. Учитывая, что многие из важных тогда проблем (в частности, повышение качества образования и воспитания; обеспечение высокого научного уровня преподавания каждого предмета; повышение статуса преподавателя в обществе; улучшение материальных условий работников высшей школы; укрепление материально-технической базы учебных заведений) остались нерешенными и сегодня, это и определяет актуальность данной темы.

Анализ последних исследований и публикаций. Государственная образовательная политика Украины в сфере высшего образования периода перестройки была предметом исследования: украинского историка Г. Г. Сичкаренко [14], и российских историков А. П. Горбунова, Р. А. Стаценко [4], Т. Б. Земляной, О. Н. Павлычевой [5], В. Н. Лукина [7], В. Г. Шишкина [15]. В истории политической науки эта тема не нашла тема не нашла достойного освещения, что требует написания отдельной статьи.

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы. Кроме хода реформ середины 80-х годов в сфере высшего образования, нужно обратить внимание на причины их неудач. А также показать особенности государственной образовательной политики Украины периода перестройки.

Цель статьи – показать причины кризиса в системе образования в 80-х годах XX в., и попытки его преодоления путем образовательных реформ (реформа 1984 г.), раскрыть причины их неудач. Охарактеризовать особенности государственной образовательной политики Украины периода перестройки.

Нарастание кризисных явлений в экономической, социально-политической и духовной сферах жизни советского общества, растущий научно-технический разрыв с Западом привели часть высшего руководства к осознанию необходимости изменения существовавших в стране порядков в т.ч. и в сфере высшего образования. К середине 80-х годов XX в. эти явления выразились в следующем:

Во-первых, количество подготовки специалистов не всегда соответствовало качеству, особенно в периферийных вузах, где не было достаточного кадрового обеспечения и материальной базы, это привело к известной девальвации вузовского диплома.

Во-вторых, уделялось недостаточное внимание администрации предприятий и учреждений к использованию молодых специалистов и их обеспечению жильем при более медленном, чем у рабочих, росте оплаты труда это привело к тому, что значительная часть специалистов стала «оседать» в крупных городах, подчас устраиваясь на работу не по специальности. В результате при сохраняющейся нехватке в селах и небольших городах, таких специалистов как: учителя, врачи, работники культуры их излишек образовывался в больших городах, прежде всего вузовских центрах.

В начале 80-х годов произошло замедление темпов количественного роста студенчества, а затем и